

4. Пастернак-Таранушенко Г., Рожок В. Конкуренция. Курс лекций и практических занятий на русском и украинском языках. – Киев: ЦУЛ, 2002.

Тропіна В.Б.

НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ГЛОБАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

На сучасному етапі світового економічного розвитку національні системи соціального захисту все більше набувають наднаціонального та транснаціонального характеру. Перш за все це обумовлено тим, що під впливом процесів глобалізації зростають та накопичуються соціальні проблеми як на рівні окремих держав, так і на світовому рівні.

Зокрема, якщо поглянути на динаміку структури розподілу доходів між різними країнами світу, то очевидно є тенденція до збільшення і без того непропорційно великого розриву середніх доходів населення між країнами. Так, якщо у 1870 р. рівень доходів на душу населення в США у дев'ять разів перевищував аналогічний показник найбідніших країн світу, то у 1960 р. цей розрив сягнув вже 50-кратного розміру. За даними експертів ООН, до 2025 р. у країнах, що розвиваються, проживатиме абсолютна більшість населення. Відповідно, якщо нині 80 % населення світу втягнуто у боротьбу за виживання, то через 25 років цей показник становитиме близько 90 % [1, с. 6]. Можливість заробити більше, аніж у власній країні, є однією з причин, що спонукає сотні тисяч мігрантів щороку залишати рідні місця у пошуках вищих заробітків за кордоном. Обумовлена цим масова міжнародна трудова міграція має як позитивні наслідки (підвищення рівня зайнятості, доходів, добробуту, вимог до якості робочої сили тощо), так і негативні. Щодо останніх, то слід зазначити, що вони мають місце і для розвинених країн, і для країн, з яких мігранти виїжджають у пошуках заробітків. Щодо ситуації в Україні, то, на думку вітчизняних дослідників цієї проблематики зазначені процеси сприяли “вимиванню” з національного ринку праці робочих місць з високим і середнім освітнім рівнем; створенню робочих місць, які погіршили професійну структуру зайнятості; утрудненню перспектив зайнятості в галузях, які можуть і мають стати пріоритетними; зростанню незатребуваності накопиченого людського потенціалу. Крім того, потенційна чи реальна загроза втрати робочих місць під впливом глобалізаційних процесів створює в суспільстві атмосферу невпевненості у майбутньому [2, с. 26]. Так, за даними соціологічного опитування лише 9% опитаних в Україні оцінили вплив глобалізаційних процесів на зайнятість працівників та шанси зберегти роботу як позитивний [3, 39].

Як не парадоксально, але високий рівень доходів і соціального захисту в умовах глобалізації теж стає фактором підвищеного соціального ризику. Зокрема, економічна конкуренція між державами змушує їх скорочувати кошти на соціальний захист з метою підвищення конкурентоспроможності, якщо не створено наднаціональних чи глобальних регуляторів, що покликані протидіяти цьому.

Таким чином, спільність ринків капіталу та праці як умова і прояв розвитку глобалізаційних процесів, обумовлює необхідність як посилення уваги до зазначених проблем з боку національних урядів, так і нагальну потребу створення наднаціональних органів, покликаних на наднаціональному рівні захищати громадянські права, які заперечуються або ігноруються на національному рівні.

На сучасному етапі досліджень соціальних аспектів глобалізаційних процесів виокремлюють два основні елемента наднаціональної системи соціального захисту: наднаціональний перерозподіл доходів і наднаціональне правове регулювання [4, с.110].

Процес становлення механізму наднаціонального перерозподілу доходів можна спостерігати на рівні Європейському Союзі, де створюються відповідні фонди, що забезпечують певний рівень підтримки бідніших регіонів за рахунок заможніших. Це ще раз доводить правомірність висновків щодо необхідності створення глобального рівня управління. У щорічній доповіді ООН „Людський розвиток” декларується: ”Людське суспільство дедалі більше набуває глобального виміру. Рано чи пізно воно створить глобальні організації, які забезпечать систему прогресивного оподаткування (від багатих до бідних націй), яку підтримує ООН” [Цит. по 4, с.110].

Іншою формою наднаціональної та глобальної соціальної політики є наднаціональне правове регулювання, що передбачає приєднання до конвенцій і виконання рекомендацій МОП та інших міжнародних організацій і формування на цій основі національного законодавства, що регулює соціальний захист населення.

Те, що національна система соціального захисту в умовах глобалізації все більше набуває наднаціонального характеру, ніяким чином не повинно означати, що уряди країн, повинні припинити активну соціальну політику, слідуєчи у фарватері глобалізаційних процесів і приречено сприймаючи пов'язані з ними зовнішні загрози соціальній безпеці держави. Навпаки, в умовах глобалізації економіки необхідно мобілізувати усі можливі внутрішні ресурси з метою формування ефективної системи соціального захисту, важливим елементом якої в сучасних умовах стає захист громадян від соціальних ризиків, пов'язаних з глобалізацією економіки. Особливо актуальним це завдання є для нашої держави. Глибока соціально-економічна криза, відсутність надійної системи забезпечення національної безпеки, нерозвиненість соціальних інститутів по збереженню людського потенціалу поглиблюють руйнівний вплив цих небезпек на суспільство. Нагальною потребою в Україні у контексті глобалізаційних процесів є забезпечення надійного соціального захисту, збереження трудового потенціалу, розвиток ринку праці, подолання бідності, забезпечення гарантій, прав та свобод населення, дотримання принципів соціальної справедливості.

Джерела та література

1. Карпачова Н.І. Стан дотримання та захисту прав громадян України за кордоном. Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. – К., 2003. – 189 с.
2. Колот А. Глобалізація економіки та її вплив на соціально-трудова сферу // Україна: аспекти праці. – 2001. – № 3. – С. 23–29.
3. Соціальна захищеність населення України / О.Ф.Новікова, О.Г.Осауленко, І.В.Калачова та ін. – Донецьк; Київ: ІЕП НАН України, Держкомстат України, 2001. – 360 с.
4. Скуратівський В. А., Палій О. М. Основи соціальної політики: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2002. – 200 с.